

FORMA PLNÉ MOCI PODLE § 441 ODS. 2 OBČZ VE VAZBĚ NA § 6 ODS. 1 ZOK: OPRAVDU VYŘEŠENÝ PROBLÉM?

15. 3. 2015 / Jiří Remeš / JŠK, advokátní kancelář, s.r.o. , Petr Kavan

V usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3919/2014 bylo mj. judikováno, že za korporátní právní jednání, pro která postačí ověřené podpisy podle § 6 ZOK, se považuje také plná moc udělená k jednání, ke kterému je podle ZOK potřeba veřejná listina. Podle NS se proto neuplatní obecné pravidlo v § 441 odst. 2 NOZ, podle kterého by jinak plná moc musela mít stejnou nebo přísnější formu jako jednání, ke kterému je plná moc udělena. Autoři článku s tímto závěrem nesouhlasí. Podle nich je smyslem § 6 ZOK zaprvé zajistit minimálně ověřené podpisy, přičemž přísnější požadavky na formu tím nejsou dotčeny. Z ustanovení také vyplývá, že nedodržení formy korporátních právních jednání je stíháno absolutní neplatostí. Požadavek § 441 odst. 2 NOZ by tedy měl dopadat i na plné moci ke korporátním jednáním v § 6 ZOK, a následkem nedodržení této formy by měla být absolutní neplatnost.

I. Úvod

Před koncem r. 2014 vyvolalo vlnu zájmu nejen právnické obce usnesení Nejvyššího soudu z 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3919/2014 („Rozhodnutí“), jež představovalo jedno z vůbec prvních rozhodnutí týkajících se mj. vzájemné vazby dvou pilířů nové soukromoprávní úpravy, a to občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. Nejvyšší soud v něm řešil vzájemnou relaci dvou ustanovení, z nichž jedno (§ 441 odst. 2 NOZ^[1]) upravuje jako generální pravidlo formu plné moci pro všechna právní jednání v oblasti soukromého práva a druhé (§ 6 odst. 1 ZOK^[2]) potom upravuje formu právních jednání týkajících se založení, vzniku, změny, zrušení nebo zániku obchodní korporace jako zvláštní fiktivní entity.^[3]

Shora specifikované Rozhodnutí se v tuto chvíli nepochybně řadí k takovým, jež mají zásadní praktické konsekvence zasahující i do dalšího směřování judikatury soudů vyšších stupňů nejen u skutkově podobných věcí, ale také u dalších identicky strukturovaných výkladových problémů spojených s novým občanským zákoníkem, resp. s rekodifikovaným soukromým právem. Zejména z tohoto důvodu se nelze divit poměrně expresivním prvním reakcím i rychle se rozproudivší diskusi na právnických blozích.^[4]

Např. Ministerstvo spravedlnosti se nechalo veřejně slyšet, že i přes kritiku příslušných pasáží občanského zákoníku pohlíží na Rozhodnutí jako na nepřipustný zásah do právní jistoty.^[5] Někteří představitelé právního života, kterých se problematika rozhodnutí nejtěsněji dotýká (jmenovitě notáři), sice mají k odůvodnění Rozhodnutí výhrady, jsou však ochotni závěry ve své praxi respektovat.^[6] Jiní (notáři) dochází k opačnému názoru a Rozhodnutí zkrátka diskvalifikují. Jak je vidět, Rozhodnutí praxi moc nepomohlo a spíše ji rozkolísalo. Zcela namísto je proto snaha podrobit Rozhodnutí věcně zaměřenému kritickému pohledu a pokusit se o formulaci přílehavějších a metodologicky korektnějších závěrů. K Rozhodnutí jsme publikovali první reakce na internetových portálech,^[7] jež se setkaly s příznivou odezvou; je v nich obsažen první a zjednodušený nástin některých argumentů, které jsme v tomto článku následně přepracovali a rozšířili.

Nutno poznamenat, že v době uzávěrky bylo Rozhodnutí teprve zařazeno na pořad březnového jednání občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, kde se bude rozhodovat o to, zda Rozhodnutí bude publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (tzv. zelené sbírce) či nikoli.^[8] Je tedy otázkou, jak se k výkladu podaném senátem 29 Nejvyššího soudu postaví zbytek soudců řešící civilní agendu. Současně je třeba konstatovat, že Rozhodnutí jako vůbec první v rámci nového soukromého práva zkoumá v nejobecnější rovině vztah normy zvláštní (§ 6 odst. 1 ZOK) a normy obecné (§ 441 odst. 2 NOZ). Dále považujeme za samozřejmé, že všechny dále užívané souhlasné i nesouhlasné argumenty jsou toliko výchozími, zahajujícími odbornou diskusi k danému tématu, a jako takové budou zcela jistě později doktrinárně dále prozkoumány a soudně dotvořeny.

Pro úplnost je pak účelné zmínit i rozporuplné přijetí Rozhodnutí částí odborné veřejnosti. Redakce portálu Epravo.cz např. zveřejnila Rozhodnutí s právní větou hrubě odlišnou od relevantních závěrů učiněných Nejvyšším soudem,^[9] v týdeníku Ekonom se objevil sloupek, jehož obsahem je zobecnění závěrů Rozhodnutí vlastně na všechna právní jednání, aniž by byly akcentovány specifické skutkové okolnosti rozhodovaného případu a obecný dosah rozhodnutí nejen na rozhodovaný případ, ale i na celou právní praxi spojenou s udělováním plných mocí.^[10] S takovýmto zobecňováním a „mantrizací“ nesouhlasíme,^[11] což je o další důvod víc, proč se Rozhodnutím zevrubně zabýváme v jeho podstatných aspektech.

II. Věcná rekapitulace skutkových okolností

Pro čtenářskou orientaci stručně rekapitulujeme základní skutkový rámec Rozhodnutí. V jádru věci šlo o to, zda plná moc dovolatelky udělená pro zakládající jednání v rámci založení jednočlenné společnosti s ručením omezeným v písemné formě

s úředně ověřeným podpisem zmocnitele vyhovuje striktnímu požadavku na náležitosti plné moci obsaženému v poslední větě § 441 odst.2 NOZ. Oba soudy, tzn. jak soud prvního stupně (Krajský soud v Ostravě ve svém zamítavém usnesení ohledně zápisu obchodní společnosti do obchodního rejstříku), tak i odvolací Vrchní soud v Olomouci (v usnesení potvrzujícím zamítavé usnesení soudu prvního stupně) společně posoudily vztah obecného ustanovení o formě plné moci ve vazbě na speciální ustanovení o formě právních jednání coby střet pravidla speciálního a obecného. Oba soudy shodně konstatovaly, že zakládá-li společnost s ručením omezeným jediný zakladatel, musí být zakladatelská listina sepsána ve formě notářského zápisu a odtud pramení i požadavek na dodržení téže formy pro udělení plné moci zmocněnci. Proto pokud není forma plné moci dodržena, je právní jednání neplatné, a to absolutně.[12]

Dovolatelka opřela přípustnost dovolacího důvodu v dovolání proti usnesení odvolacího soudu o § 237 OSŘ s poukazem na to, že výsledek Rozhodnutí závisí na vyřešení otázky formy plné moci k založení společnosti s ručením omezeným jediným zakladatelem a následků jejího případného nedodržení, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla řešena. Dovolatelka měla za to, že „formu plné moci k založení společnosti s ručením omezeným upravuje § 6 ZOK, který má vůči § 441 odst. 2 in fine OZ povahu předpisu zvláštního. Postačí tudíž, je-li plná moc udělena v písemné formě s úředně ověřeným podpisem, což bylo v projednávané věci dodrženo.“ Podle dovolatelky také „není možné dovozovat absolutní neplatnost právního jednání učiněného zmocněncem na základě plné moci udělené pouze v písemné formě s úředně ověřeným podpisem. Takové právní jednání by bylo stíženo pouze relativní neplatností, přičemž dovolatelka se neplatnosti nedovolala.“ Dovolatelka se hájila také tím, že vadu právního jednání (tedy nedodržení formy plné moci) mohla zhojit, přičemž „by předložila plnou moc vyhotovenou ve formě notářského zápisu, v níž by současně schválila i veškerá právní jednání zástupce učiněná jejím jménem přede dnem vystavení této plné moci“.

III. Argumentace Nejvyššího soudu použita v Rozhodnutí

Nejvyšší soud nejprve v prvním bodu odůvodnění vyložil § 441 odst. 2 NOZ v návaznosti na ustanovení týkající se neplatnosti právního jednání (§ 580 odst. 1 a § 582 odst.1 NOZ) a ve druhém se věnoval formě plné moci k založení společnosti s ručením omezeným jediným zakladatelem, když předložil svůj pohled na vztah § 441 odst. 2 NOZ a § 6 odst. 1 ZOK a na důsledky z tohoto vztahu plynoucí.

K první skupině argumentů týkajících se (ne)platnosti dodržení formy udělení plné moci Nejvyšší soud konstatoval:

„Odvolacímu soudu lze přisvědčit, že § 441 odst. 2 in fine OZ klade na plnou moc požadavek zachování téže formy, jakou zákon vyžaduje pro právní jednání, k němuž je plná moc udělena. Je-li tudíž plná moc udělena k právnímu jednání, pro které zákon vyžaduje formu notářského zápisu, měla by zásadně být i plná moc udělena ve formě notářského zápisu. To však neznamená, že nedodržení této formy bez dalšího vede k neplatnosti plné moci, či dokonce – jak dovodil odvolací soud – k neplatnosti právního jednání učiněného na jejím základě zmocněncem jménem zmocnitele. Právní jednání odporující zákonu je neplatné pouze tehdy, vyžaduje-li to smysl a účel zákona (§ 580 odst. 1 OZ). Uvedené omezení platí i pro posouzení důsledků nedodržení formy právního jednání vyžadované zákonem (§ 582 odst.1 OZ). Jinými slovy, není-li právní jednání učiněno ve formě stanovené zákonem, je (z tohoto důvodu) neplatné pouze tehdy, vyžaduje-li to smysl a účel zákona.“

Podle Nejvyššího soudu je

„smyslem a účelem požadavku § 441 odst.2 in fine OZ na formu plné moci zabezpečit ověření totožnosti zmocnitele [§ 63 odst. 1 písm. e) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)] a současně zajistit, aby plná moc byla udělena k zamýšlenému právnímu jednání (tj. aby z ní plynulo oprávnění zmocněnce učinit jménem zmocnitele požadované právní jednání) [§ 63 odst. 1 písm. f) notářského řádu]“.

Ke kolizi principů plynoucích z inkriminovaných ustanovení občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích Nejvyšší soud dovodil, že

„je nutné posoudit vztah § 441 odst. 2 in fine OZ a § 6 odst. 1 ZOK... Plná moc k založení obchodní korporace je právním jednáním týkajícím se založení obchodní korporace. Pro tato právní jednání je přitom upravena forma v § 6 odst. 1 ZOK, a to včetně sankce stíhající její nedodržení (neplatnost, k níž soud přihlédne i bez návrhu). Ustanovení § 6 odst.1 ZOK je tedy – jde-li o požadavek formy plné moci k založení společnosti s ručením omezeným – ustanovením zvláštním, které se uplatní přednostně před § 441 odst. 2 in fine OZ.“

O tento argument pak opřel Nejvyšší soud svůj klíčový závěr, když uvedl:

„Postačí tudíž, aby plná moc k přijetí zakladatelské listiny o založení společnosti s ručením omezeným byla udělena v písemné formě s úředně ověřeným podpisem zmocnitele (zakladatele), a to bez ohledu na to, že zakladatelská listina musí být sepsána ve formě notářského zápisu o právním jednání.“

Nejvyšší soud pak v návaznosti na skutkové okolnosti rozhodovaného případu uzavřel:

„Jelikož v projednávané věci, jak plyne z obsahu spisu, byla plná moc (jakož i substituční plná moc) udělena v písemné formě s úředně ověřeným podpisem, není třeba se blíže zabývat správností obecného závěru odvolacího soudu, podle něhož nedodržení zákonem stanovené formy plné moci vede k absolutní neplatnosti právního jednání učiněného na jejím základě zmocněncem jménem zmocnitele.“

Ze shora citované argumentace Nejvyššího soudu tak z Rozhodnutí vyplývá, že *není nezbytně nutné přihlížet k požadavku totožnosti formy plné moci podle § 441 odst. 2 NOZ, protože ten lze korigovat za pomoci speciálního ustanovení (zde § 6 odst. 1 ZOK).* Tento závěr nepovažujeme za správný, neboť je až příliš zjednodušující a obcházející korektní metodologii právní interpretace. Je však třeba ocenit snahu vyhnout se přepjatému formalismu, jakkoli ta musí být přesvědčivě a obhajitelně zdůvodněna. Z textu Rozhodnutí vysvítá snaha rozhodnout pro aplikační praxi spíše příznivě (tomuto závěru se zdá nasvědčovat i relativně nezvyklá rychlost dovolacího řízení), ovšem tuto snahu lze pochopit a ocenit až poté, jestliže by Nejvyšší soud zohlednil všechny relevantní souvislosti. O prakticky vyřešenou problematiku se tak zdaleka nejedná.

IV. Souhlasný pohled aneb judikoval Nejvyšší soud contra legem?

Nejprve se pokusíme pochopit důvody, které vedly Nejvyšší soud ke shora uvedenému závěru. Nejvyšší soud v usnesení judikoval, že poslední věta § 441 odst. 2 NOZ upravuje formu plné moci obecně pro všechna právní jednání bez ohledu na účel, k němuž je plná moc udělována, a současně uvedl, že plná moc k založení obchodní korporace je právním jednáním, na které dopadá § 6 odst. 1 ZOK. Toto ustanovení tedy předepisuje formální stránku (obsah) konkrétních právních jednání včetně sankcí stíhajících nedodržení formy (neplatnost, k níž soud přihlíží i bez návrhu), přičemž podle Nejvyššího soudu se inkriminované ustanovení zákona o obchodních korporacích prosadí jako zvláštní – přednostně před § 441 odst. 2 NOZ.

Nejvyšší soud zjevně vychází z toho, že pojem „právní jednání k založení obchodní korporace“ v § 6 odst.1 ZOK je užší pojem než „plná moc“ v § 441 NOZ, protože § 6 odst. 1 ZOK se jako celek ve výsledku týká korporátních plných mocí, zatímco § 441 NOZ se týká obecně všech plných mocí. Podle výkladového pravidla *lex specialis derogat legi generali* je tak třeba použít užší § 6 odst. 1 ZOK. Nejvyšší soud tedy při interpretaci tohoto ustanovení a jeho slov „právní jednání týkající se založení... obchodní korporace“ vychází z celkem prostého jazykového výkladu, a pod pojem podřazuje mj. také *plné moci k založení korporace* (korporátní plné moci). Ustanovení § 8 odst. 2 ZOK sice hovoří o formě notářského zápisu zakladatelské listiny, na druhou stranu zde není uvedeno nic o formě plné moci, která zjevně spadá pod aplikační rádius § 6 odst.1 ZOK. Proto podle Nejvyššího soudu postačí, pokud jsou plné moci spadající pod množinu právních jednání v § 6 odst. 1 ZOK opatřeny pouze ověřenými podpisy.

Uznáváme, že tento výklad nepůsobí logické potíže a nejde explicitně proti dikci zákona, a také proto se může jevit jako přijatelný. Patrně jsme také byli svědky i první praktické aplikace § 574 NOZ, podle kterého se na právní jednání má pohlížet spíše jako na platné než neplatné. Jedna výkladová varianta (viz níže) by totiž vedla k neplatnosti, zatímco druhá nikoli, a Nejvyšší soud upřednostnil variantu mírnější. Byť s konkrétní aplikací zásady mírnějšího výkladu nemusíme souhlasit, nelze popřít, že naznačená tendence může značit obrat k lepšímu, méně dogmatickému pojetí rozhodování, v důsledku čehož se Nejvyšší soud snad pomalu začal odpoutávat od kritizovaného „kultu neplatnosti“.^[13] Nezbyvá než si přát, aby Nejvyšší soud tuto linii rozhodování udržel i do budoucna.

V. Nesouhlasný pohled aneb jak jednoduché to je či není?

Přestože výše uvedená úvaha Nejvyššího soudu může obstát z pohledu prostého sylogismu (deduktivního úsudku), nedomníváme se, že je to úvaha správná, zejména s ohledem na účel předmětných ustanovení. Se závěrem o specialitě § 6 odst. 1 ZOK k § 441 odst. 2 NOZ co do formy korporátní plné moci bez dalšího nelze souhlasit: obě ustanovení totiž normují požadavky na formu právních jednání v rozdílných situacích.

Máme za to, že z § 6 odst. 1 ZOK *neplyne konkrétní požadavek formy korporátní plné moci.* Uvedené ustanovení explicitně vyjadřuje požadavek na určitou formu právních jednání v konkrétních korporátních věcech spolu s následkem: nedodržení předepsané písemné formy s úředně ověřenými podpisy má být stíháno absolutní neplatností.^[14] Nejvyšší soud však význam tohoto ustanovení převrátil, když konstatoval, že forma podle § 6 odst. 1 ZOK je současně *základní formou pro udělení korporátní plné moci.* Tento argument je podle našeho názoru nesprávný; níže vysvětlujeme důvody, jež nás vedou k jinému závěru.

1. Porušení kogentního příkazu

Nejvyšší soud v Rozhodnutí obešel kogentní příkaz zákonodárce (stejná forma plné moci jako pro konkrétní formu právního jednání) v § 441 odst. 2 NOZ. Obcházející zkratku vedl právě za pomoci § 6 odst.1 ZOK, jenž se však korporátních plných mocí dotýká jen potud, pokud jde o zachování minima formy pro daná korporátní právní jednání. Úvaha o přímé aplikaci § 6 odst. 1 ZOK

na formu korporátní plné moci pak byla podepřena odkazem na materiální kritéria hranice neplatnosti právních jednání podle § 580 odst. 1 NOZ. Nejvyšší soud v hranicích těchto kritérií (smysl a účel zákona) dovodil, že i kdyby právní jednání (zde korporátní plná moc udělená v souladu s obecným pravidlem § 441 odst. 2 NOZ předepisujícím její formu) nebylo realizováno ve formě stanovené zákonem, bude neplatné jen tehdy, vyžaduje-li to smysl a účel zákona. Smysl § 441 odst. 2 NOZ je spatřován ve dvou aspektech: jednak zabezpečit ověření totožnosti zmocnitele,^[15] jednak (současně) zajistit, aby plná moc byla udělena k zamýšlenému právnímu jednání, přičemž jsou-li obě hlediska (Nejvyšším soudem dovozená s pouhým odkazem na § 63 NotŘ) zachována, není možno na nedodržení formy pohlížet ze stanoviska absolutní neplatnosti.

Na základě této argumentace pak byla shledána jako dostačující možnost udělení korporátní plné moci (pro založení jednočlenné společnosti s ručením omezeným) méně silnou formou – písemnou plnou mocí obsahující úředně ověřený podpis zmocnitele namísto plné moci udělené formou notářského zápisu. Máme zásadní pochybnosti k oprávněnosti tohoto rychlého překlopení z obecné sféry nadřazeného pravidla pro všechna soukromoprávní jednání (tzn. udělení plné moci) do speciální oblasti upravující formu právních jednání (založení, vznik, změnu, zrušení a zánik) týkajících se života obchodní korporace.

Pokud ovšem chtěl Nejvyšší soud argumentovat právě takto (a zachovat platnost právního jednání bez ohledu na dodržení formy), měl se zabývat jen porušením pravidla pro zachování formy právního jednání předepsané zákonem v § 582 odst. 1 NOZ a řešit otázku (ne)platnosti výlučně za pomoci instrumentária obsaženého v § 574 a násl. NOZ (rubrika „Neplatnost právních jednání“). To ovšem jednoduše nešlo, už proto, že řešil formu plné moci pro oblast korporátního práva, a střetu s koncepčně odlišnými pravidly zákona o obchodních korporacích se nemohl vyhnout. K tomu, aby bylo možné vyslovit přesvědčivý závěr o (ne)platnosti právního jednání, konkrétně pak o splnění předpokladů pro dodržení formy plné moci dle § 441 odst. 2 NOZ, je nutné podrobit zkoumání zejména *ochrannou a zajišťující funkci* tohoto pravidla, a to ve spojení s požadavkem na zesílenou formu právních jednání podle zákona o obchodních korporacích.^[16]

Podle Nejvyššího soudu je účelem notářského zápisu v konkrétní věci zajistit ověření totožnosti zmocnitele a skutečnost udělení plné moci. Tyto dílčí projevy důkazní funkce formy nezpochybňujeme. Forma však může mít i funkci zajišťující, jejímž cílem je „zajistit nějakou významnou hodnotu právního řádu“, ^[17] což je podle nás i tento případ.

V kontextu korporátního práva, resp. v kontextu toho, že jde o právní jednání právnických osob jako fiktivních entit, je nutno zohlednit kromě jiného také, na jakém základě právnické osoby vznikají. Existuje zde totiž *silně akcentovaný zájem na zachování veřejného pořádku* ^[18] v rámci materiální publicity veřejných rejstříků právnických osob. Řečeno jinak, ochrannou a zajišťující funkci § 441 odst. 2 NOZ je nezbytné vnímat komplementárně k § 6 odst. 1 ZOK, protože pravidlo o zesílené formě právních jednání podle druhého z citovaných ustanovení má zjevnou souvislost též s fikční teorií vzniku právnických osob a s ochranou zásadních právních jednání týkajících se statusových otázek korporací. Teorie fikce právnických osob byla inkorporována do celého soukromého práva a důsledkem jejího zakotvení spolu se zvláštními pravidly pro právní jednání (např. § 6 odst.1 ZOK) je spojení s pojmem „veřejný pořádek“. Nedodržení formy pro udělení plné moci na úseku korporátního práva je totiž způsobilé přivodit zjevné narušení veřejného pořádku (viz § 588 NOZ *in fine*), jehož důsledkem je absolutní neplatnost. Uvedené platí tím spíše, že § 6 odst. 1 ZOK normuje stejně jako § 588 NOZ povinnost soudu přihlížet k nedodržení formy právního jednání i bez návrhu, čímž pojem „zjevné narušení veřejného pořádku“ přibližuje interpretační realitě mnohem blíže, než by se na první pohled zdálo.^[19] Nejvyšší soud měl zkoumat nepoužitelnost či naopak použitelnost pravidla obsaženého v § 588 NOZ ve vztahu k dodržení formy dle § 441 odst. 2 NOZ a odtud (s přihlédnutím ke skutkovým i právním okolnostem rozhodovaného případu) teprve vyslovit závěr, zda nedodržení formy plné moci může z hlediska zjevného narušení veřejného pořádku obstát.

2. Vztah obecného a speciálního právního pravidla a jeho důsledky

Je skutečně mezi § 6 odst. 1 ZOK a § 441 odst.2 NOZ co do požadavku na formu korporátní plné moci vztah speciality, jak konstatoval bez dalšího Nejvyšší soud?

Že je zákon o obchodních korporacích vůči občanskému zákoníku předpisem speciálním, je jistě nepochybné. Nahlíženo touto optikou, § 6 odst. 1 ZOK reglementuje základní požadavek na formu právních jednání, jež bezprostředně souvisejí s životem obchodní korporace a mají významný vliv na její status i vnitřní poměry. Požadavek na zesílenou formu je na některých místech zákona o obchodních korporacích dokonce ještě zvyšován, když se vyžaduje ještě přísnější forma veřejné listiny (srov. § 8 odst. 1 ZOK *in fine*).

Lze ovšem z obecného požadavku na přísnější formu právních jednání současně vyvozovat zmírnění v konkrétním případě? Může jedno ustanovení zákona o obchodních korporacích zvyšující standard formy právního jednání (jako např. jeho § 6 odst.1 ZOK i další) současně působit jako zeslabující prvek u právního jednání týkajícího se udělení plné moci? Navzdory Rozhodnutí zastáváme stanovisko opačné.^[20]

Podle obecného pravidla pro právní jednání v § 559 NOZ platí, že si každý může zvolit formu právního jednání, ledaže je forma

předepsána ujednáním nebo zákonem. Z tohoto úhlu pohledu je § 6 odst. 1 ZOK (a také § 8 odst. 1 ZOK i jakékoli jiné pravidlo ukládající explicitně formu právního jednání) speciální nikoli vůči § 441 odst. 2 NOZ, nýbrž vůči § 559 NOZ. J. Lasák k tomuto problému např. uvádí, že § 6 ZOK (resp. § 8 ZOK) je speciální vůči § 123 odst. 2 NOZ co se týče formy *zakladatelského právního jednání*. [21]

Z uvedeného podle nás vyplývá, že účelem § 6 ZOK není snížení standardu formy pro určitá právní jednání (korporátní plné moci) nebo jejich přesunutí pod režim tohoto ustanovení, ale pravý opak. Zkrátka, smyslem § 6 odst. 1 ZOK je zajistit minimálně ověřené podpisy. Tím však nejsou dotčeny jiné vyšší požadavky na jednání, které mohou mít dopad do korporátního práva. To nutně platí i pro „obecný“ požadavek na formu plné moci podle občanského zákoníku, který se ve spojení s formou vyžadovanou § 8 ZOK projevuje jako předpis speciální. Za speciální vůči § 441 odst. 1 NOZ je pak nutno považovat až ta právní pravidla, jejichž obsahem je *jiná úprava formy plné moci*. [22] Ustanovení § 6 ZOK tímto zvláštním pravidlem není.

Nejvyšší soud nicméně v Rozhodnutí dovozuje implicitně vztah absolutní speciality § 6 odst. 1 ZOK vůči § 441 odst. 2 NOZ, ač se co do věcného rozsahu tato ustanovení odlišují (na tom nic nemění ani to, že je specialita konstatována jen ve vztahu k požadavku na formu plné moci k založení společnosti s ručením omezeným). Ustanovení § 6 odst. 1 ZOK nenormuje *jinou formu právního jednání pro zastoupení*, jak ji vyžaduje § 441 odst. 2 NOZ; ta je v zákoně o obchodních korporacích vyjádřena jinde a pro jiné, zcela konkrétní případy. Pakliže uvedený zákon stanoví minimální standard formy právního jednání týkající se konkrétním způsobem obchodní korporace, ze vzájemného vztahu s občanským zákoníkem plyne, že plná moc realizovaná v souvislosti s právními jednáními v rámci speciálního požadavku musí mít *stejnou formu jako tento minimální standard*. [23]

Čistě technicky vzato je právní pravidlo o formě plné moci v § 441 odst. 2 NOZ silnějším pravidlem prvního řádu (obecným), které nelze obejít odvoláním se na (z tohoto pohledu) slabší pravidlo druhého řádu (§ 6 odst. 1 ZOK), jež řeší jen výsek speciality (požadavek na přísnější formu některých právních jednání). [24] Teze o specialitě § 6 odst. 1 ZOK vůči § 441 odst. 2 NOZ zastávaná bez dalšího však umožnila Nejvyššímu soudu formulovat závěr (byť z Rozhodnutí vyplývá jen implicitně), že se speciální ustanovení prosadí bez dalšího vůči ustanovení obecnému, ač jde – jak již bylo vyloženo – o věcně modifikovanou specialitu. Ustanovení § 6 odst. 1 ZOK je zkrátka regulativem speciálním v tom, že nedodržení formy v korporátních věcech stíhá absolutní neplatnost, ale není speciální v tom, že by určoval *formu korporátní plné moci*. Tento závěr je naopak podpořen účelem citovaného ustanovení, jímž je zpřísnění a nikoli liberalizace formy právních jednání v korporátních věcech.

Správný výklad vztahu § 6 odst. 1 ZOK a § 441 odst. 2 NOZ je tedy podle nás ten, že korporátní právní jednání podle § 6 odst. 1 ZOK vyžadují písemnou formu s ověřenými podpisy, ledaže by zákon o obchodních korporacích nebo jiný právní předpis vyžadoval formu přísnější. Pokud tedy zákon nestanoví jinak, pro uvedená právní jednání postačí jen ověřené podpisy, a této formě má dostát také plná moc k tomuto jednání. Pokud však zákon pro právní jednání vyžaduje přísnější formu než jen ověřené podpisy, standard § 6 odst. 1 ZOK se již použít nemůže. Zvláštní vyšší standard určitého jednání pak také nutně zvyšuje standard i pro formu plné moci.

Ve shora popsaných souvislostech však vyvstává jiná, závažnější otázka: jestliže právní pravidlo ve speciálním předpisu (§ 6 odst. 1 ZOK) normuje zcela jasně důsledky vadného právního jednání (jednání v rozporu s pravidlem) a dokonce ukládá k těmto důsledkům přihlížet *ex officio*, máme stále k dispozici přezkum neplatnosti podle obecného pravidla v § 580 odst. 1 NOZ? Nejvyšší soud se odpovědi na tuto otázku vyhnul, neboť pro účely Rozhodnutí dovedl, že v konkrétním případě bylo formě § 6 odst. 1 ZOK vyhověno. Nicméně se nedomníváme, že tento „únik“ byl odůvodněn korektně.

Na nedodržení formy plné moci (i pro sféru korporátních právních jednání včetně plných mocí) totiž dopadá § 582 odst. 1 NOZ, dle něhož je neplatné právní jednání, které mj. nebylo učiněno ve formě stanovené zákonem. Primárně až teprve odtud můžeme zkoumat, zda pro nedodržení formy plné moci u právního jednání, jímž se zakládá obchodní korporace, můžeme mít k dispozici relevantní argumenty pro naplnění materiálních kritérií (ne)platnosti dle § 580 odst. 1 NOZ, tzn. vykládat smysl a účel právního pravidla obsaženého v § 441 odst. 2 NOZ. [25] I tak bychom měli přesto dojít k neplatnosti absolutní.

Zákon o obchodních korporacích v § 8 normuje pro založení obchodní společnosti jediným zakladatelem ještě přísnější formu právního jednání než § 6 odst. 1 (co do formy právního jednání je tak prvně uvedené ustanovení speciálním vůči druhému). Je-li tedy známa forma jednání nutná pro dosažení cíle, tím spíše je nutno reflektovat obecný požadavek na dodržení téže formy právního jednání v rámci plné moci. Stejná forma plné moci pro konkrétní právní jednání chrání všechny osoby na právním jednání zúčastněné (notabene v kontextu fikční teorie právnických osob, jak bylo zmíněno výše), a proto má svůj smysl a účel. Udělení slabší formy plné moci pro právní jednání, jež má být uskutečněno v silnější formě, jde zjevně proti smyslu požadavku identické formy právního jednání zmocnitele vůči zmocněnci ve smyslu § 441 odst. 2 NOZ, a proto nedodržení požadavku silnější formy plné moci by podle našeho názoru mělo být stíháno absolutní neplatností. Pouze pro úplnost (a ve vazbě na argumentaci uvedenou shora sub IV. 1) dodáváme, že i kdyby absolutní neplatnost nevyplývala z § 6 odst. 1 ZOK ve spojení s § 580 odst. 1 NOZ, vyplývala by z titulu zjevného narušení veřejného pořádku dle § 588 NOZ. [26]

3. Argumentace ad absurdum

Jestliže závěry Rozhodnutí skutečně vezmeme vážně, měli bychom se také zabývat jejich důsledky pro právní praxi. Nejvyšší soud vyložil inkriminovaná právní pravidla v rozporu s jejich účelem (resp. jejich účel alespoň dostatečně přesvědčivě nezdůvodnil). Nekritickým přijetím takového výkladu podaného Nejvyšším soudem lze dospět k tomu, že jakékoli jiné právní pravidlo, které stanoví speciální meze pro určitou minimální formu právního jednání (tj. obdobné § 6 odst.1 ZOK), může být bez dalšího zkoumání v dané věci prohlášeno za *lex specialis*, přičemž takovým interpretačním postupem budou ignorovány např. účinky obecného pravidla pro formu plné moci podle § 441 odst. 2 NOZ. To je pozice dlouhodobě neudržitelná, třebaže je vedena dobrým úmyslem.

Tento článek byl původně publikován v časopisu *Právní rozhledy*, a byl napsán pro tento časopis a pro OBCZAN.

1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „Zmocnitel uvede rozsah zástupčího oprávnění v plné moci. Netýká-li se zastoupení jen určitého právního jednání, udělí se plná moc v písemné formě. Vyžaduje-li se pro právní jednání zvláštní forma, udělí se v téže formě i plná moc.“
2. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích a družstvech: „Právní jednání týkající se založení, vzniku, změny, zrušení nebo zániku obchodní korporace vyžadují písemnou formu s úředně ověřenými podpisy, jinak je neplatné; soud k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu.“
3. Havel, B. *Obchodní korporace ve světle proměn: Variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2010, s. 91.
4.) Např. post Jiřího Kindla na blogu *Jiné právo* zveřejněný 19. 12. 2014 pod názvem „Nejvyšší soud k výkladu § 441 odst. 2 NOZ – o text zákona vlastně tak moc nejde...“ Post včetně široké diskuse viz na <http://jinepravo.blogspot.cz/> [cit. 23. 1. 2015].
5. Srov. např. „Nejvyšší soud sporný paragraf NOZ vyložil v rozporu se zákonem, tvrdí Pelikán“ (viz <http://www.ceska-justice.cz/>).
6. Viz např. diskusní příspěvek notáře J. Krůty na [ZDE](http://www.zde.cz/), v němž tento notář výslovně uvádí: „S odkazem na předmětné rozhodnutí budu jako praktikující notář zásadně akceptovat v korporačních věcech... plnou moc s úředně ověřeným podpisem zmocnitele, nikoliv jen ve formě notářského zápisu... V notářském zápisu tedy bude vyjádření, že právní jednání je v souladu s právními předpisy... Ačkoli nepovažuji odůvodnění předmětného usnesení Nejvyššího soudu za nejzdařilejší, vyjádřený právní názor Nejvyššího soudu pro mě představuje dostatečně relevantní základ pro přizpůsobení praxe.“
7. Zejména v diskusi k uvedenému usnesení [ZDE](http://www.zde.cz/). Dále Kavan, P. § 441 odst. 2 OZ versus § 6 odst. 1 ZOK: Nejvyšší soud vykládá, ostatní pochybují. *Lexforum.cz*, otevřené fórum pro české a slovenské právníky, <http://www.lexforum.cz/> [cit. 23. 1. 2015].
8. Navržená právní věta zní takto: *Plná moc udělená k právnímu jednání, pro které zákon vyžaduje formu notářského zápisu o právním jednání (§ 441 odst. 2 in fine o. z.), není neplatná pro nedostatek formy vyžadované zákonem, není-li pochyb o tom, kdo (která osoba) plnou moc udělil. Plná moc k založení obchodní korporace je právním jednáním týkajícím se založení obchodní korporace ve smyslu § 6 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb.* Citováno ze stránek soudce NS Pavla Vrchy, <http://vrcha.webnode.cz/> [cit. 16. 2. 2015].
9. Redakcí vytvořená právní věta není ničím jiným než konstatováním obsahu dotčených právních pravidel: „Není-li plná moc k založení společnosti s ručením omezeným udělena v písemné formě nebo není-li podpis zmocnitele úředně ověřen, je neplatným právním jednáním; soud k této neplatnosti přihlédne i bez návrhu.“ Viz www.epravo.cz, sekce soudní rozhodnutí, č. 96604 (zveřejněno 16. 1. 2015)
10. *Jak má vypadat plná moc*. *Ekonom*, 2015, č. 4, s. 42. V textu se však správně připomínají těžkosti spojené s praktickou aplikací požadavku na formu plných mocí, zejména s kolizními normami mezinárodního práva. Srov. také usnesení NS z 23. 5. 2007, sp. zn. 29 Odo 894/2006, ve kterém soud dovedl požadavek ověření podpisu na plné moci k převodu obchodního podílu, třebaže zákon toto ověření explicitně požadoval jen vůči vlastní smlouvě o převodu podílu. Přísnější požadavek na formu plné moci však podle soudu plyne mj. z účelu zákona.
11. Srov. kritiku kazuistického pozitivismu od autorů M. Bobka a Z. Kühna in Bobek, M., Kühn, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha : Auditorium, 2013, s. 188.
12. Soud prvního stupně i soud odvolací vykládají příkaz na formu plné moci dle občanského zákoníku jako zjevně kogentní, což je v souladu s tím, jak je normativní pravidlo gramaticky vyjádřeno (arg. „udělí se v téže formě“).
13. Richter, T. O logice a limitech korporačního práva: teoretické základy. *Právní rozhledy*, 2008, č. 23, s. 845 a násl.
14. Srov. Havel, B., in Štenglová, I., Havel, B., Čileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, komentář k § 6 ZOK, s. 16.
15. Tento účel dovedl Nejvyšší soud již v citovaném rozhodnutí sp.zn. 29 Odo 894/2006, ve kterém však soud řešil otázku plné moci k převodu podílu, nikoli k založení obchodní společnosti.
16. Dalším argumentem pro specifický ochranný účel normy je (při nutnosti dodržení formy notářského zápisu v intencích § 441 odst. 2 ObčZ) akcent na poučovací notářskou povinnost v rámci procesu tvorby veřejné listiny, kdy je o jejích účincích poučován jak zmocnitel, tak zmocněnec. Smysl zvláštní formy zmocnění je tak naplněn právě přes poučovací povinnost – srov. Melzer, F. in Melzer, F., Tégl, P., a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654*. Praha : Leges, 2014,

komentář k § 441, s. 76.

17. Melzer, F. Neplatnost právního jednání v návaznosti na nedodržení formy. *Právní rádce*, 2013, č. 7.
18. Srov. Eliáš, K. Co přináší nový občanský zákoník byznysu? *Obchodněprávní revue*, 2012, č. 5.
19. Podobně Havel, B., in Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P., op. cit. sub 14, komentář k § 6 ZOK, s.18, který soudí, že vzhledem k zakotvení sankce absolutní neplatnosti přímo v § 6 odst.1 ZOK není dáno příliš prostoru pro úvahu soudu o tom, zda se jedná o neplatnost relativní či absolutní. Přímé zakotvení sankce v citovaném ustanovení koncepčně znamená intenzivní důsledek porušení formy a z toho plynoucí spíše nemožnost zhojit existující stav neplatnosti za pomoci § 582 odst. 2 ObčZ. I kdyby takové zhojení (konvalidace) bylo možné, přesto narazí na rozpor účinků neplatnosti mezi stranami (*ex tunc*) a účinků neplatnosti vůči třetím osobám (*ex nunc*), což představuje další silný argument pro absolutní neplatnost.
20. Na okraj lze poznamenat, že za dřívější neexistence pravidla obsaženého v § 441 odst. 2 ObčZ, tj. do 31. 12. 2013, Nejvyšší soud např. ve vztahu k plné moci pro uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným dle § 115 ObchZ několikrát judikoval, že podpis zmocnitele na plné moci udělené k uzavření takové smlouvy musí být úředně ověřen; přitom vycházel z premisy zachování formy podpisu zmocnitele i zmocněnce s odkazem na nutnost ověření podpisů na smlouvě o převodu obchodního podílu. Srov. usnesení NS z 23. 5. 2007, sp. zn. 29 Odo 894/2006, v němž byla zdůrazněna nezbytnost takto *zvýšit právní jistotu* nabyvatele obchodního podílu i třetích osob ohledně *identifikace* osoby, která na základě smlouvy obchodní podíl nově nabývá. Podobně judikoval Nejvyšší soud i předtím ve svém usnesení ze 7. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 970/2005, a to ve věci nutnosti ověření pravosti podpisu na písemném odstoupení od smlouvy o obchodním podílu, v němž se držel požadavku na *stejný stupeň formální přísnosti jak při uzavírání smlouvy o převodu obchodního podílu, tak při jejím skončení* (tj. formou písemného odstoupení). Jak moc je tato dřívější argumentace nepoužitelná nyní, pokud - na rozdíl od právní úpravy občanského zákoníku 1964 a obchodního zákoníku - existuje jasné a bezrozporné pravidlo o formě plné moci?
21. Lasák, J. in Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl. Praha : Wolters Kluwer, 2014, komentář k § 6, s.112. Týž autor pak na stejném místě dochází k závěru, že je-li pro právní jednání dle zákona o obchodních korporacích předepsána forma notářského zápisu (§ 8 odst. 1 ZOK in fine), z § 441 odst. 2 ObčZ „*zřejmě vyplývá požadavek, aby i plná moc k takovému právnímu jednání (například k uzavření společenské smlouvy společnosti s ručením omezeným) byla udělena ve formě notářského zápisu*“.
22. Např. § 168 odst. 1 ZOK, který reguluje podobu plné moci pro zastupování společníka na valné hromadě s.r.o., dále § 399 nebo § 635 odst. 2 ZOK aj.
23. Vztah speciality proto nemůže být absolutní, pokud se specialita obou normativních pravidel prolíná jen v požadavku na minimální formu právního jednání v zastoupení a už vůbec z něj není možno pro zákon o obchodních korporacích dovozovat jiný závěr o přikázané (resp. dovolené) formě zmocnění v občanském zákoníku.
24. V pravidle druhého řádu totiž není obsažena žádná výjimka pro požadavek na formu plné moci. Obecně tak nelze přijmout tezi, že § 6 odst. 1 ZOK je co do formy plné moci speciální vůči § 441 odst. 2 ObčZ.
25. Lze poznamenat, že pokud *lex specialis* v podobě § 6 odst. 1 ZOK explicitně požaduje přihlédnout k vadě právního jednání přímo ze zákona a současně stanoví následek, může být sporné argumentovat platností poukazem na to, že právní jednání je neplatné jen tehdy, „*pokud to smysl a účel zákona vyžaduje*“ (§ 580 odst. 1 ObčZ in fine). Smysl a účel zákona je subsidiárně (ve speciálním předpisu) vyjádřen již tím, že se klade důraz na formu jednání, stanoví sankce (neplatnost) a ukládá se přihlédnout k této neplatnosti z moci úřední.
26. Eliáš, K., op. cit. sub 18.

Autor: Jiří Remeš , Petr Kavan

Diskuze

[1] JIŘÍ REMEŠ / 16. 3. 2015 / PUBLIKACE VE SBRÍCE SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

Jak již upozornil pan Petr Měšťánek v diskusi k § 441 NOZ, usnesení NS 29 Cdo 3919/2014, které v našem článku rozebíráme, bude publikováno v tzv. zelené sbírce (soudních rozhodnutí a stonovisek). Sbírkové označení usnesení ještě není známo, ale slovy soudce NS Pavla Vrchy „*převážná část členů občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu se ztotožňuje s právním názorem vyjádřeným v uvedeném rozhodnutí, resp. (naopak) jen nepatrná část členů tohoto kolegia má na řešení uvedené právní otázky odlišný právní názor,*“ (více zde: <http://vrcha.webnode.cz/...c-90-12-sb-/>).